

Globalni standard IUCN-a za Rešenja zasnovana na prirodi

Jednostavan okvir za ocenjivanje, planiranje i
unapređenje Rešenja zasnovanih na prirodi

Prvo izdanje

MEĐUNARODNA UNIJA ZA ZAŠTITU PRIRODE

IUCN

Međunarodna unija za zaštitu prirode (IUCN) jeste Unija čije članstvo čine kako državne institucije tako i organizacije civilnog društva. Ona pruža javnim, privatnim i nevladinim organizacijama znanje i alate potrebne za zajedničko ostvarenje ljudskog napretka, ekonomskog razvoja i očuvanja prirode.

Osnovana 1948. godine, IUCN je danas najveća i najraznovrsnija ekološka mreža u svetu, koja povezuje znanje i resurse više od 1.400 organizacija članica i oko 15.000 stručnjaka koji su okupljeni oko nje. IUCN je vodeća organizacija za obezbeđivanje podataka, procena i analiza koje se tiču očuvanja prirode. Zahvaljujući svom brojnom članstvu, IUCN može da ima ulogu inkubatora i pouzdane baze najboljih praksi, alata i međunarodnih standarda.

IUCN pruža neutralan prostor u kojem različiti akteri – vlade, NVO, naučnici, kompanije, lokalne zajednice, organizacije starosedelačkih naroda i drugi – mogu da sarađuju na osmišljavanju i primeni rešenja za ekološke izazove, kao i na postizanju ciljeva održivog razvoja.

Radeći s mnogobrojnim partnerima i pristalicama, IUCN sprovodi obiman i raznolik portfolio projekata konzervacije širom sveta. Kombinujući najnovija naučna dostignuća s tradicionalnim znanjem lokalnih zajednica, projekti imaju za cilj da zaustave gubitak prirodnih staništa, obnove ekosisteme i unaprede ljudsko blagostanje.

www.iucn.org

<https://twitter.com/IUCN/>

Globalni standard IUCN-a za Rešenja zasnovana na prirodi

Jednostavan okvir za ocenjivanje, planiranje i
unapređenje Rešenja zasnovanih na prirodi

Prvo izdanje

Oznake geografskih celina i prezentacija materijala u ovoj knjizi ne podrazumevaju izražavanje bilo kakvog stava IUCN-a ili drugih organizacija članica u vezi s pravnim statusom bilo koje države, teritorije ili oblasti, ili njenih vlasti, ili stava koji se odnosi na razgraničenje njenih granica ili međa.

Stavovi izraženi u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove IUCN-a ili drugih organizacija članica.

IUCN je zahvalan na podršci svojim okvirnim partnerima koji obezbeđuju osnovna sredstva: Ministarstvu spoljnih poslova Finske; vladi Francuske i Francuskoj agenciji za razvoj (AFD); Ministarstvu životne sredine Republike Koreje; Norveškoj agenciji za razvojnu saradnju (Norad); Švedskoj agenciji za međunarodnu razvojnu saradnju (Sida); Švajcarskoj agenciji za razvoj i saradnju (SDC) i Stejt departmentu Sjedinjenih Američkih Država.

Na srpski prevela Mirjana Milenkovski. IUCN ne preuzima odgovornost za moguće greške i propuste koji se mogu pojaviti u prevodu ili odstupanja od originalne verzije publikacije. U slučaju odstupanja, pogledajte originalnu verziju. Naslov originalne verzije publikacije: *IUCN Global Standard for Nature-based Solutions. A user-friendly framework for the verification, design and scaling up of NbS*. First edition (2020). Objavio: IUCN. DOI: <https://doi.org/10.2305/IUCN.CH.2020.08.en>

Globalni standard za Rešenja zasnovana na prirodi prate *Smernice za korišćenje Globalnog standarda za Rešenja zasnovana na prirodi* (<https://doi.org/10.2305/IUCN.CH.2020.09.sr>), koje predstavljaju naučnu osnovu i smernice za korisnike.

Izdavanje publikacije delom je omogućeno iz sredstava Francuske agencije za razvoj (AFD), kroz Partnerstvo za prirodu i razvoj, IUCN – Francuska.

Izdavač:	IUCN, Gland, Švajcarska
Autorska prava:	© 2020 IUCN, International Union for Conservation of Nature and Natural Resources © 2021 Regionalna kancelarija za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju Međunarodne unije za zaštitu prirode (IUCN) za srpski prevod Reprodukcija publikacije u obrazovne i druge nekomercijalne svrhe dozvoljena je bez prethodnog pismenog odobrenja vlasnika autorskih prava, pod uslovom da je izvor naveden u potpunosti. Reprodukcija publikacije za preprodaju ili u druge komercijalne svrhe zabranjena je bez prethodnog pismenog odobrenja vlasnika autorskih prava.
Naziv originala:	IUCN (2021). <i>Globalni standard IUCN-a za Rešenja zasnovana na prirodi. Jednostavan okvir za ocenjivanje, planiranje i unapređenje Rešenja zasnovanih na prirodi</i> . Prvo izdanje. Gland, Švajcarska: IUCN.
ISBN:	978-2-8317-2118-7 (PDF) 978-2-8317-2119-4 (print)
DOI:	https://doi.org/10.2305/IUCN.CH.2020.08.sr
Prevod:	Mirjana Milenkovski
Ilustracija na koricama:	Definisanje Rešenja zasnovanih na prirodi © IUCN
Grafičko rešenje:	Imre Sebestyén jr / Unit Graphics
Štampano:	GRAFIK CENTAR d.o.o.
Dostupno kod:	IUCN, International Union for Conservation of Nature Nature-based Solutions Group Rue Mauverney 28 1196 Gland, Švajcarska NbSStandard@iucn.org www.iucn.org/resources/publications

Tekst ove knjige štampan je na papiru napravljenom od drvenih vlakana iz šuma kojima se održivo upravljalo i koji je sertifikovan u skladu s pravilima Saveta za upravljanje šumama (FSC).

Sadržaj

Istorija dokumenta	v
Globalni standard za Rešenja zasnovana na prirodi	1
Uvod	1
Osnovne informacije	1
Zbog čega nam je potreban Globalni standard?	2
Koja je svrha Globalnog standarda?	2
Kome je namenjen Globalni standard?	3
Kako izgleda Globalni standard?	3
Kako se koristi Globalni standard?	4
Sveobuhvatan Globalni standard za primenu RZP	4
Kriterijum 1: RZP delotvorno rešavaju društvene izazove	6
Društveni izazovi	7
Studija slučaja: Prepoznavanje društvenog problema	7
Kriterijum 2: Planiranje RZP zavisi od razmere intervencije	8
Plan koji uzima u obzir razmere	9
Studija slučaja: Plan koji uzima u obzir razmere intervencije – povezivanje RZP s postojećom vodom infrastrukturom kao primer celovitog rešenja koje uzima u obzir razmere intervencije	9
Kriterijum 3: Primena RZP dovodi do neto dobiti za biodiverzitet i integritet ekosistema	10
Neto dobiti za biodiverzitet	11
Studija slučaja: Ostvarivanje dobiti za biodiverzitet: preuređenje obale velikih razmera uz primenu RZP može (ponovo) da stvori staništa biodiverziteta	11
Kriterijum 4: RZP su ekonomski održiva	12
Ekonomska održivost	13
Studija slučaja: Upravljanje priobalnim ekosistemima kao odgovor na klimatsku krizu primenom RZP	13

Kriterijum 5: RZP se zasnivaju na sveobuhvatnim, transparentnim i osnažujućim procesima upravljanja	14
Sveobuhvatno upravljanje	15
Studija slučaja: Zajedničko planiranje i primena RZP u urbanim sredinama u Sint Andriesu	15
Kriterijum 6: RZP pravično prave kompromise između postizanja primarnog cilja(eva) i daljeg ostvarivanja višestrukih koristi	16
Kompromisi	17
Studija slučaja: Prepoznavanje propusta da bi se iz njih učilo – bezbednost hrane i zaštita ribljih vrsta u Bangladešu	17
Kriterijum 7: Upravljanje RZP je prilagodljivo i zasniva se na pokazateljima	18
Prilagodljivo upravljanje	19
Studija slučaja: Šinjanga	19
Kriterijum 8: RZP su održiva i ugrađena u odgovarajući regulatorni okvir	20
Formalizacija i održivost	21
Studija slučaja: Bonski izazov u El Salvadoru	21

Istorija dokumenta

Globalni standard IUCN-a za Rešenja zasnovana na prirodi	
Izdanje	1.0
Izvorni jezik	Engleski. Zvanični prevodi dostupni.
Odgovorna jedinica	Program upravljanja globalnim ekosistemom; Komisija IUCN-a za upravljanje ekosistemom
Autori	Grupa IUCN-a za Rešenja zasnovana na prirodi; Komisija IUCN-a za upravljanje ekosistemom
Predmet (taksonomija)	Rešenja zasnovana na prirodi; standard; efikasnost upravljanja; osiguranje
Datum odobrenja	Februar 2020.
Odobrio	Odbor IUCN-a
Cilj	Pružiti smernice i globalni okvir za planiranje, ocenjivanje i dalje unapređenje Rešenja zasnovanih na prirodi. Standard sadrži kriterijume i pokazatelje za merenje uspešnosti intervencija, usklađene na globalnom nivou, koji su zasnovani na principima za Rešenja zasnovana na prirodi.
Deo je	Grupe IUCN-a za Rešenja zasnovana na prirodi
U skladu sa	Sistemom IUCN-a za ekološko i društveno upravljanje (ESMS) Kodeksom ISEAL-a za definisanje standarda dobre prakse
Povezani dokumenti	Osnovni dokument IUCN-a: Globalni standard za Rešenja zasnovana na prirodi
Distribucija	IUCN COMPASS; portal i internet stranica unije IUCN-a

Istorija dokumenta		Prvo izdanje
Verzija	Datum objavljivanja	Rezime izmena
0.1	oktobar 2018.	Interno podeljen članicama IUCN-a, komisijama i Sekretarijatu IUCN-a.
0.2	decembar 2018.	Izmene izvršene na osnovu dobijenih internih povratnih informacija. Nova verzija predstavljena na prvim javnim konsultacijama koje su trajale mesec dana.
0.3	januar 2019.	Veća usklađivanja izvršena na osnovu dobijenih spoljnih povratnih informacija. Nova verzija predstavljena na drugim javnim konsultacijama koje su trajale dva meseca.
0.4	februar 2020.	Promene izvršene na osnovu dobijenih povratnih informacija s drugih javnih konsultacija, a potom usvojene od strane Saveta IUCN-a, koji je odobrio objavljivanje na svojoj 98. sednici u sedištu IUCN-a u Glandu u Švajcarskoj.
0.5	mart 2020.	Revizije napravljene na osnovu spoljnih recenzija.

Globalni standard za Rešenja zasnovana na prirodi

Uvod

Osnovne informacije

Tokom većeg dela 20. veka, donosioci odluka smatrali su zaštitu prirode sporednim pitanjem u odnosu na nacionalne i globalne prioritete. U najboljem slučaju, mislili su da je tema vredna pažnje, a u najgorem su je videli kao prepreku razvoju. Sve širi naučni konsenzus, međutim, ukazuje na to da su takvi stavovi bili pogrešni i da je „priroda od ključnog značaja za egzistenciju čoveka i dobar kvalitet života“. Nepriznavanje ove činjenice ne samo da ima za ishod model ekonomskog rasta kojim se značajno doprinosi gubitku biodiverziteta, već se propušta mogućnost efektivnog korišćenja prirode u rešavanju glavnih društvenih izazova kao što su klimatske promene, bezbednost hrane i smanjenje rizika od katastrofa.

Održivo korišćenje prirodnog kapitala, odnosno svetskih rezervi prirodnih resursa, koji uključuje geologiju, zemljište, vazduh, vodu i sva živa bića, igra važnu ulogu u ostvarenju Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija. Decenijama unazad, IUCN je sproveo napredne inicijative usmerene na zaštitu prirode, koje su pomogle da se zaštiti i obnovi prirodna sredina, te da se upravlja njome, uz istovremeno obezbeđivanje opipljivih i održivih dobiti za ljude. Taj pristup je sada poznat kao Rešenja zasnovana na prirodi (slika 1). Postoje brojni dokazi koji ukazuju na to da se primenom Rešenja zasnovanih na prirodi (RZP), poput zaštite rečnih slivova, mogu ostvariti prihodi u lokalnim zajednicama, kao i dobit za stanovnike opština čije zdravlje i blagostanje zavise od tih resursa. Od ulaganja u obnovu degradiranih zemljišta i obnavljanje obala, do poboljšanja performansi

© IUCN

Slika 1 „Rešenja zasnovana na prirodi su aktivnosti usmerene na zaštitu, održivo upravljanje i obnovu prirodnih i izmenjenih ekosistema, kojima se rešavaju društveni izazovi na delotvoran i prilagodljiv način, a koje istovremeno osiguravaju dobiti za ljude i koristi za biodiverzitet.“ (IUCN, 2016)

tradicionalne infrastrukture poput brana i nasipa, sada postoji nebrojeno pokazatelja koji ukazuju na to da je uloga prirode ključna za zadovoljenje naših društvenih potreba.

IUCN veruje da je uključivanje zaštite prirode u glavne ekonomske sektore od ključnog značaja. Vlade, kao i kompanije, sve češće priznaju da su RZP ne samo korisni alati već i imperativ za rešavanje dvostruke globalne krize koja se ogleda u gubitku biodiverziteta i u izazovima nastalim usled klimatskih promena.

Istraživanja pokazuju da primenom RZP može isplativo da se smanji emisija gasova s efektom staklene bašte (GHG) za 30%, što je neophodno kako bi se globalno zagrevanje stabilizovalo na ispod 2 °C do 2030. godine. Primenom RZP takođe može da se obezbedi veliko smanjenje negativnih efekata i dugoročnih nepogoda izazvanih klimatskim promenama, što ujedno predstavlja najveću pretnju po biodiverzitet. Pronalaženje rešenja koja se nude kroz postojeće ekosisteme, umesto oslanjanja isključivo na konvencionalna inženjerska rešenja, može da pomogne lokalnim zajednicama da se prilagode efektima klimatskih promena. Korišćenje prirodnog ozelenjavanja gradova takođe može rezultirati značajnim uštedama energije i dobrobitima za zdravlje.

Veliki broj zemalja već uvodi RZP u svoje nacionalne klimatske strategije, zbog čega je važno osigurati da su te aktivnosti definisane i sprovedene na osnovu najboljih raspoloživih kriterijuma i praksi. Kako bi se olakšalo prihvatanje novih aktivnosti, IUCN je 2016. godine osmislio prvu globalnu definiciju RZP. To su „aktivnosti usmerene na zaštitu, održivo upravljanje i obnovu prirodnih ili izmenjenih ekosistema, kojima se društveni izazovi rešavaju na delotvoran i prilagodljiv način, a koje istovremeno osiguravaju dobrobiti za ljude i koristi za biodiverzitet“.

Osnove RZP proističu iz ustaljenih praksi, kao što su obnova šumskih predela, integralno upravljanje vodnim resursima, ublažavanje klimatskih promena, te prilagođavanje klimatskim promenama i smanjenje rizika od katastrofa koji se zasnivaju na ekosistemu, od kojih je nekolicinu IUCN izradio i promovisao među prvima krajem 1990-ih i početkom 2000-ih. Od tada su vlade, kompanije, akademske institucije i nevladine organizacije nastavile da potvrđuju njihovu vrednost.

Veliki broj interesnih grupa danas smatra da su RZP ključni mehanizam za postizanje održivog razvoja. Globalni standard IUCN-a za primenu Rešenja zasnovanih na prirodi

ima za cilj da obezbedi poverenje u ovaj pristup, kao i uverenje da je moguće pratiti napredak usvajanja RZP, kako bi se prilagodilo dalje upravljanje Rešenjima zasnovanim na prirodi i inspirisali drugi korisnici. Dalje unapređenje ovog posla zahtevaće naučnu strogost, akademsko istraživanje, dobro upravljanje i, pre svega, volju različitih strana da podrže formalizaciju Standarda, čime će se omogućiti njegov dalji razvitak kao zajedničkog, ključnog alata za zaštitu i razvoj.

Zbog čega nam je potreban Globalni standard?

S uvođenjem RZP u politike i projekte na terenu javila se hitna potreba da se jasnije i preciznije definiše šta ovaj koncept podrazumeva i koji su elementi neophodni za njegovu uspešnu primenu. Bez preciznih definicija, primena RZP mogla bi biti neujednačena i neutemeljena. Prema tome, Standard predstavlja sistematski okvir za učenje i omogućava da se, na osnovu naučenih lekcija, dalje unapređuje i razvija primena RZP, čime istovremeno donosioci odluka stiču veće poverenje u primenu RZP. Osim toga, u odsustvu takvog standarda, RZP bi mogla ostati samo opšti koncept, koji tek neznatno doprinosi hitnim potrebama za održivošću i ne razvija svoj pun potencijal. Standard pruža priliku da se stvori globalna zajednica korisnika koja pomaže usmeravanju sprovođenja RZP na terenu, ubrzava razvoj javnih politika i kreira nauku o zaštiti prirode. Zahvaljujući Standardu, RZP će se zasnivati na opštem razumevanju njihovog tumačenja i zajedničkoj viziji pravičnog i održivog sveta.

Koja je svrha Globalnog standarda?

Standard ima za cilj da pruži korisnicima čvrst okvir za planiranje i ocenu RZP pri rešavanju jednog ili više društvenih izazova kojim se postižu željeni ishodi. Na osnovu dobijenih povratnih informacija o stvarnim ili potencijalnim korisnicima RZP, Standard je pojednostavljen, namerno su izostavljene krute normative formulacije s fiksnim, definisanim parametrima onoga što bi RZP trebalo da ostvare. Umesto toga, Standard je osmišljen da pomogne korisnicima da primenjuju, uče i stalno jačaju i unapređuju delotvornost, održivost i prilagodljivost svojih intervencija zasnovanih na RZP.

Standard služi i kao mehanizam za razvoj ujednačenog pristupa u planiranju i ocenjivanju konkretnih ishoda koji su orijentisani na rešenja. Korišćenjem Standarda i sistematskom primenom vaših RZP obezbeđuje se kvalitet planova i sprovođenja, a rezultate je moguće pratiti i povezivati s globalnim ciljevima i rezultatima istraživanja. Kod pojedinačnih intervencija na terenu, primena Standarda obezbeđuje vidljivu dodatnu vrednost. Prvo, rezultat daje kredibilitet intervenciji u razgovorima s investitorima, donatorima i drugim interesnim grupama. Drugo, upotreba Standarda dopunjuje pojedinačne intervencije preporukama za unapređenje, koristeći rezultate kao način da se prepoznaju propusti i rešenja. Treće, Standard se može koristiti kao podsticaj za saradnju i komunikaciju između sektora i dalje razgovore, te može obezbediti zajednički okvir i razumevanje prilikom razmatranja kompromisnih rešenja.

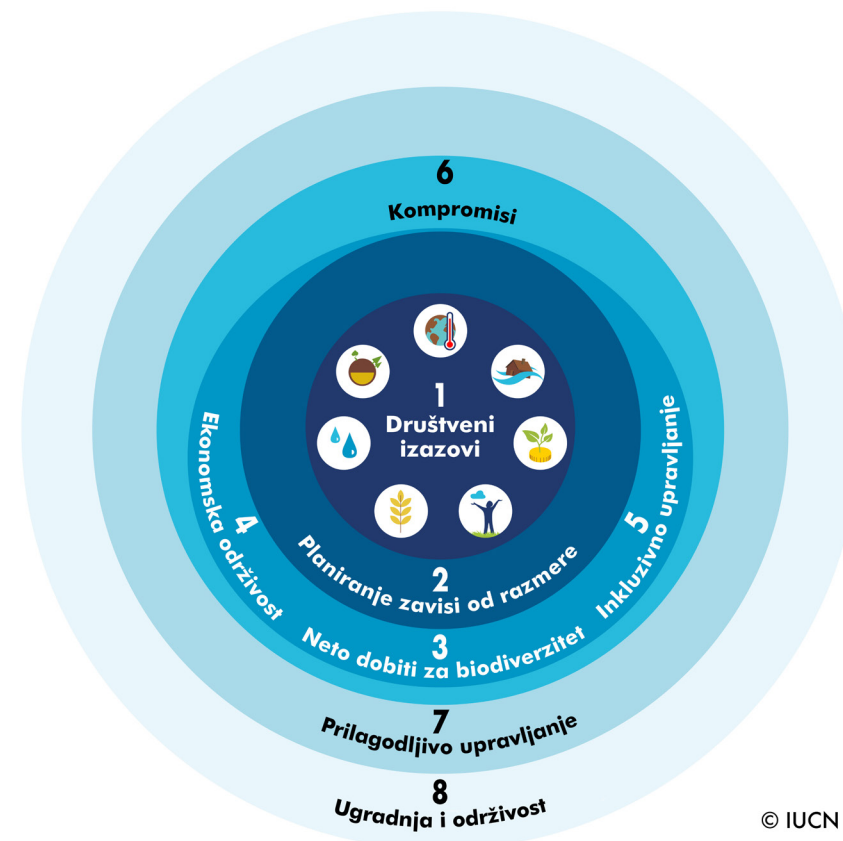
Kome je namenjen Globalni standard?

IUCN očekuje da će primarni korisnici Standarda biti vlade na nacionalnom nivou, gradske i lokalne vlasti, planeri, kompanije, donatori i finansijske institucije, uključujući razvojne banke i neprofitne organizacije. Standard mogu koristiti zainteresovani učesnici koji rade u raznorodnim sredinama – od zaštićenih područja i produktivnih predela do urbanih područja – kao i u različitim regionima, u izmenjenim ili prirodnim ekosistemima. Korisnici mogu primenjivati Standard za intervencije kako velikog tako i malog obima.

Kako izgleda Globalni standard?

Standard se sastoji od osam kriterijuma i 28 pokazatelja (slika 2). Kriterijum 1 odnosi se na prepoznavanje društvenih izazova na koje RZP daje odgovor.

Dok obim društvenih izazova trenutno podrazumeva klimatske promene (prilagođavanje i ublažavanje), smanjenje rizika od katastrofa, degradaciju ekosistema i gubitak biodiverziteta, sigurnost hrane, zdravlje ljudi, društveni i ekonomski razvoj i dovoljne količine vode, ukoliko se proširi obuhvat RZP, mogli bi biti obuhvaćeni i drugi posebni izazovi. Iako jedan ili više društvenih izazova mogu predstavljati polaznu tačku, prioritet

© IUCN

Slika 2 Osam kriterijuma od kojih se sastoji Globalni standard IUCN-a za primenu RZP međusobno su povezani.

je procena moguće primene RZP kako bi se postigle višestruke koristi, odnosno da se jednom intervencijom reši nekoliko izazova.

Kriterijum 2 usmerava proces osmišljavanja rešenja u skladu s razmerama problema. U ovom kontekstu, razmera se odnosi na geografske razmere zemlje i mora, kao i na ekonomske, ekološke i društvene aspekte kopnenog i morskog predela. Ciljna oblast u kojoj se rešava društveni izazov često je deo većeg sistema, bilo da je on ekološki, ekonomski ili društveni. Dok intervencija može da bude usmerena na veličinu lokaliteta,

složenost, primenljivost i reaktivnost, rešenja moraju da uzmu u obzir i šire sisteme od značaja.

Kriterijumi 3, 4 i 5 predstavljaju tri stuba održivog razvoja – ekološki održivo, društveno pravično i ekonomski isplativo. U cilju sprovođenja odgovarajućih RZP, za svaki kriterijum je potrebno određeno razumevanje postojećih resursa i kontekstâ koji bi predstavljali polazne osnove, kao i planiranje održivih akcija u budućnosti.

Kriterijum 6 se bavi uravnoteživanjem kompromisa i izbora koje je potrebno napraviti da bi se ostvarile kratkoročne i dugoročne dobiti i kako bi se osiguralo da je proces određivanja tih kompromisa transparentan, pravičan i sveobuhvatan. S obzirom na dinamičnu prirodu sistema koji utiču na rešenja (kriterijum 2), pri sprovođenju RZP, važno je da se njima rukovodi sistematski, polazeći od utvrđenih osnova. RZP koriste usluge ekosistema, koji su kompleksni, dinamični i samoregulišući. Neke intervencije u okviru RZP mogu pozitivno uticati na ekosisteme, dok druge mogu da prouzrokuju nenamerne, nepredviđene i neželjene posledice po ekosistem. Shodno tome, kriterijum 7 odgovara na potrebu za prilagođenim upravljanjem, što olakšava kontinuirano učenje o sistemskim procesima i prilagođavanje RZP sistemskim promenama.

Istinski potencijal RZP ostvaruje se njihovim dugoročnim i opsežnim sprovođenjem. To se može omogućiti uvođenjem koncepta RZP i aktivnosti u okvire javnih politika i zakona, kao i povezivanjem s nacionalnim ciljevima ili međunarodnim obavezama, kako zagovara kriterijum 8.

Kako se koristi Globalni standard?

Standard je zamišljen kao jednostavan, a ipak snažan alat koji pomaže prilikom prevođenja koncepta RZP u ciljne aktivnosti koje se mogu sprovoditi, koji potkrepljuje dobre prakse, nudi rešenja i ispravlja nedostatke, te omogućava intervencije u cilju usklađivanja s međunarodno prihvaćenim principima RZP ([WCC-2016-Res-069](#)). Standard je moguće sprovoditi korišćenjem postojećih alata projektnog upravljanja i tehničkih pristupa. Uz to, usklađivanje pokazatelja s postojećim sistemima izveštavanja i operativnog upravljanja smanjuje dodatni rad koji je potreban da bi se sprovele pouzdane intervencije RZP (slika

3). Nadalje, kao alat za samoprocenu, Globalni standard za RZP (deo I) prati detaljan [vodič](#) koji sadrži naučne osnove za RZP i proširene smernice o kriterijumima i pokazateljima. Deo III dopunjuje Standard i nudi uputstvo za rukovanje, predstavljajući predložene načine za ocenu i skup alata i pristupa koje je moguće koristiti u primeni Standarda.

Za početnu fazu uvođenja RZP Standarda osmišljen je alat za samoprocenu kako bi korisnici mogli da izračunaju procentualno poklapanje njihove intervencije s osam kriterijuma i da utvrde da li je ta intervencija u skladu s Globalnim standardom IUCN-a za RZP. Alat omogućava korisnicima da za svaki kriterijum unesu vrednost koja pokazuje do koje je mere ispunjen (potpuno, odgovarajuće, slabo ili nedovoljno), kao i obrazloženja, načine ocenjivanja i komentare. Alat tada daje pregled za svaki pokazatelj i ukupnu ocenu usklađenosti intervencije sa Standardom, koristeći oznake u slučajevima kada je ocena intervencije „nedovoljna“ po bilo kom kriterijumu, što znači da nije u skladu s Globalnim standardom za RZP.

Sveobuhvatan Globalni standard za primenu RZP

U prvoj fazi ocenjivanja, korisnik primenjuje Standard u cilju procene projekta/intervencije prema kriterijumima i pokazateljima. Pristup u kome se pribegava samoevaluaciji u skladu je s namerom IUCN-a da obezbedi okvirni Standard koji pomaže korisnicima iz veoma različitih društvenih grupa da uspešno pređu na dobro osmišljena, izvodljiva i trajna RZP. Ipak, namera da bude okviran ne umanjuje potrebu za verodostojnošću i opsežnošću tokom sprovođenja Standarda. Prema tome, autoritativna i priznata struktura upravljanja i opsežan proces primene uz učenje kroz povratne informacije da bi se unapredio Standard predstavljaju neophodne sledeće korake u uvođenju Standarda. Upravljačka struktura sastoji se od četiri osnovne celine:

- *Međunarodnog komiteta za standard* kao glavnog autoriteta, koji se sastoji od rukovodstva i predstavnika ostala tri dela;
- *Naučnog komiteta*, koji je prevashodno odgovoran za strogo poštovanje naučnih kriterijuma pri primeni Standarda i naučnu utemeljenost znanja;
- *korisničke grupe*, koja može podsticati učenje i povratne informacije u cilju razvijanja Standarda putem pouka izvučenih tokom primene;

- *operativnih centara (regionalnih ili nacionalnih)*, koji mogu pomoći da se Standard uskladi s kontekstom i da prati razvoj dugoročnih rešenja koja su relevantna za društvo, privredu i životnu sredinu.

To će obezbediti da, u ostvarivanju ciljeva RZP, postoji globalna odgovornost za naučno utemeljenu i globalno relevantnu primenu Standarda. Takvim mehanizmom odgovornog upravljanja moguće je ostvariti tumačenje koncepta RZP i primene Standarda u konkretnom kontekstu (npr. nacionalnom) uz očuvanje doslednosti, kvaliteta i garancija. Nadalje, široka grupa korisnika može ostati dugoročno angažovana kao grupa koja će biti ključna u procesima učenja, davanja povratnih informacija i unapređenja Standarda.

Slika 3 Upravljanje Standardom preko Međunarodne organizacije za standardizaciju © IUCN

Kriterijum 1: RZP delotvorno rešavaju društvene izazove

Smernice:	Pokazatelji
<p>Svrha kriterijuma je da se osigura da će RZP biti planirana tako da pruže odgovore na društvenu promenu(e) koja je prepoznata kao prioritetna od onih na koje su ili na koje će izazov(i) direktno uticati. U cilju identifikacije prioriternih problema (kriterijum 5), u proces odlučivanja moraju biti uključene sve interesne grupe, posebno nosioci prava i korisnici RZP.</p>	<p>1.1 Društveni izazovi koji su najhitniji sa stanovišta nosilaca prava i korisnika imaju prioritet Smernice: Intervencija RZP mora da reši jasno definisane probleme koji su prepoznati kao značajni i za koje postoje pokazatelji da utiču na društvo. Najbolja identifikacija najhitnijih društvenih problema zasniva se na transparentnom i otvorenom konsultativnom procesu (kriterijum 5), s obzirom na to da spoljne interesne grupe i lokalno stanovništvo mogu imati različita mišljenja.</p>
	<p>1.2 Društveni izazovi koji se rešavaju jasno su shvaćeni i dokumentovani Smernice: Dobro razumevanje izazova i razloga za njihovo rešavanje, kao i detaljno dokumentovanje, važno je za buduće praćenje i optimizaciju strategija koje doprinose ljudskom blagostanju (1.3). RZP često proizvode višestruke društvene koristi, poput otvaranja novih radnih mesta ili povećanja obima usluga ekosistema, te bi takođe trebalo dokumentovati društvene izazove na koje ove dodatne koristi imaju uticaj.</p>
	<p>1.3 Prepoznati su ciljevi ljudskog blagostanja koji proističu iz primene RZP, a merila napretka su definisana i periodično se procenjuju Smernice: RZP moraju ostvariti opipljive i značajne koristi za ljudsko blagostanje. U zavisnosti od situacije, potrebno je koristiti posebne, merljive, dostižne i pravovremene (SMART) ciljeve, jer su važni za odgovornost i pružanje informacija za prilagođeno upravljanje (kriterijum 7).</p>

Društveni izazovi:

Slika 4 Veliki društveni problemi koji se rešavaju primenom RZP. Prvih šest problema sleva nadesno formulisani su u definiciji IUCN-a (IUCN, 2016). Sedmi društveni problem, zaokret u degradaciji ekosistema i narušavanju biodiverziteta, rezultat je druge javne konsultacije o Standardu. © IUCN

Slika 5 Mladice rastu u polju na kome je primenjen jednostavan i jeftin metod restauracije zemljišta pod nazivom „Prirodna obnova uz asistenciju“. Zadržavanjem i podsticanjem prirodnog obnavljanja mladica povećava se produktivnost zemljišta, a mladice će vremenom obezbediti hlad i zaštitu usevima i time doprineti otpornosti u slučaju ekstremnih događaja. © IUCN/EI Hadji Ballé

Studija slučaja: Prepoznavanje društvenog problema¹

Senegal se suočava s vidljivim rizicima usled klimatskih promena i katastrofa. Uticaji klimatskih promena uglavnom se odlikuju neredovnim padavinama, što dovodi do salinizacije i degradacije zemljišta, čime se potencijalno ugrožava produktivnost poljoprivredne proizvodnje i ekonomski rast usled povećanog rizika od pojave suša i dezertifikacije. Korišćenjem metode *Promocije lokalnih inovacija*, članovi zajednice definisali su svoje društvene izazove: rizici od katastrofa, bezbednost hrane i degradacija ekosistema. Iako je plan projekta na početku bio prevashodno fokusiran na prilagođavanje klimatskim promenama i smanjenje rizika od katastrofa, nakon procesa planiranja u zajednici,

menadžeri projekta izmenili su plan aktivnosti kako bi u njega uneli sve uočene probleme. Na taj način nastala su RZP planirana u saradnji sa zajednicama, koja su zajednički sprovele sve interesne grupe uključene u konsultativni proces. Rezultat je održiva poljoprivredna praksa i jačanje otpornosti lokalnog stanovništva i okruženja na negativne uticaje poplave i salinizacije zemljišta. Proces definisanja prioriteta projekta uz veće uvažavanje lokalnih potreba bio je relativno jednostavan, a ostvario je dodatne koristi kao što su obnova zemljišta, dobiti za biodiverzitet i veći prinosi useva.

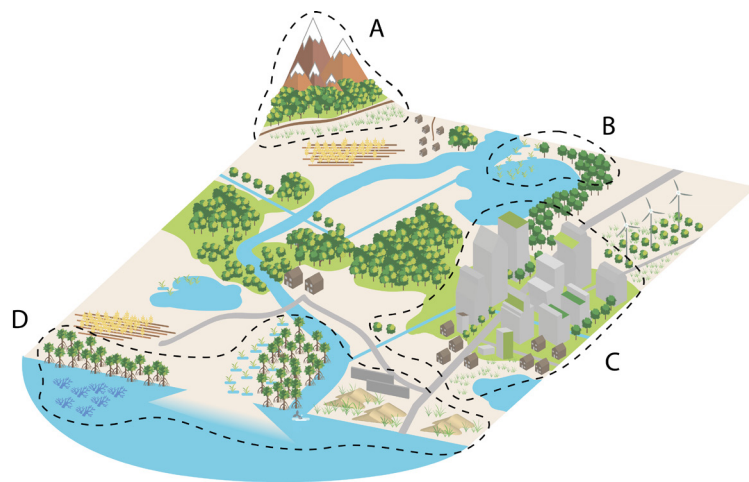
¹ Monty, F., Murti, R., Miththapala, S. and Buyck, C. (eds). (2017). *Ecosystems protecting infrastructure and communities: lessons learned and guidelines for implementation*. Gland, Switzerland: IUCN. <https://doi.org/10.2305/IUCN.CH.2017.14.en>

Kriterijum 2: Planiranje RZP zavisi od razmere intervencije

Smernice:	Pokazatelji
<p>Svrha kriterijuma je da podrži ona RZP koja prepoznaju složenost i neizvesnosti koje postoje u živim, dinamičnim kopnenim/morskim predelima. Razmera se ne odnosi samo na biofizički ili geografski aspekt već i na uticaj ekonomskih sistema, okvire javnih politika i značaj kulturoloških aspekata.</p> <p>RZP će biti osmišljena na osnovu informacija dobijenih od interesnih grupa na osnovu njihovih saznanja o međusobnim odnosima između različitih aspekata kopnenih/morskih predela, primenom trokomponentnog okvira u sklopu kog se posmatraju pojedini delovi kopnenih/morskih predela; sâm kopneni/morski predeo; kao i šire okruženje oko kopnenog/morskog predela. Primer bi bila domaćinstva u selima koja su u nadležnosti lokalnih vlasti. U tom smislu, bitno je razumeti interakcije koje utiču na činioce poput kulturnih vrednosti, zakona, zemljišta, šuma i voda, jer su oni relevantni za procenu rizika od neželjenih promena ili verovatnoće kreiranja željene promene.</p> <p>Planiranje RZP ima za cilj da održi proizvodni kapacitet ekosistema i da kreira koristi koje su neophodne za blagostanje društva.</p>	<p>2.1 Planiranje RZP prepoznaje i odgovara na međusobne odnose između privrede, društva i ekosistema</p> <p>Smernice: Uspeh primene RZP ne zavisi samo od kvaliteta tehničke intervencije već, što je još važnije, od toga kako se razumeju i na koji način se tretiraju odnosi između ljudi, privrede i ekosistema. Da bi rešenja bila trajna i održiva, neophodno je da RZP budu planirana tako da ujedno oblikuju „sisteme“ na način na koji se ovakvi međusobni odnosi prepoznaju i rešavaju, a ta rešenja ugrađuju u procese donošenja odluka.</p>
	<p>2.2 Planiranje RZP je integrisano s drugim komplementarnim intervencijama i teži uspostavljanju sinergije između različitih sektora</p> <p>Smernice: RZP imaju tendenciju da dopunjavaju i upotpunjuju druge vrste intervencija, kao što su inženjerski projekti, informacione tehnologije, finansijski instrumenti itd. Te komplementarne aktivnosti same po sebi zahtevaju sinergiju između različitih sektora u zavisnosti od karakteristika i konteksta svake situacije.</p>
	<p>2.3 Planiranje RZP uključuje prepoznavanje rizika i upravljanje rizicima van lokacije intervencije</p> <p>Smernice: RZP imaju potencijal da utiču, bilo pozitivno ili negativno, kao i da budu izložena uticajima interesnih grupa i ekosistema van neposredne lokacije na kojoj se vrši intervencija. Kako bi neko rešenje bilo trajno i održivo, moraju da se razumeju ovakve vrste interakcija kako unutar tako i u širem okruženju lokacije na kojoj se vrši intervencija, te da se te interakcije uzmu u obzir prilikom donošenja odluka. U planiranje intervencije trebalo bi uneti i odgovarajuće opcije za upravljanje rizicima.</p>

Plan koji uzima u obzir razmere

Slika 6 Ilustracija razmatranja faktora koji se nalaze van neposredne lokacije i oblasti intervencije, u cilju sagledavanja razmere intervencije tj. potencijalnih mogućnosti, rizika i relevantnih faktora pri planiranju RZP. Za RZP D, potrebno je uzeti u obzir uzvodne RZP B–C, uključujući i druge vrste intervencija, kao što su poljoprivredna i putna infrastruktura. Pri razmatranju razmere intervencije mogu se formulisati i kombinovati različita RZP, kao sveobuhvatni pristup pri rešavanju društvenih problema. © IUCN

Slika 7 Kolege u kenijском Ministarstvu za vodne resurse (WRMA) ugrađuju držače merača voda na reci Tani. © CIAT/Georgina Smith

Studija slučaja: Plan koji uzima u obzir razmere intervencije – povezivanje RZP s postojećom vodnom infrastrukturom kao primer celovitog rešenja koje uzima u obzir razmere intervencije

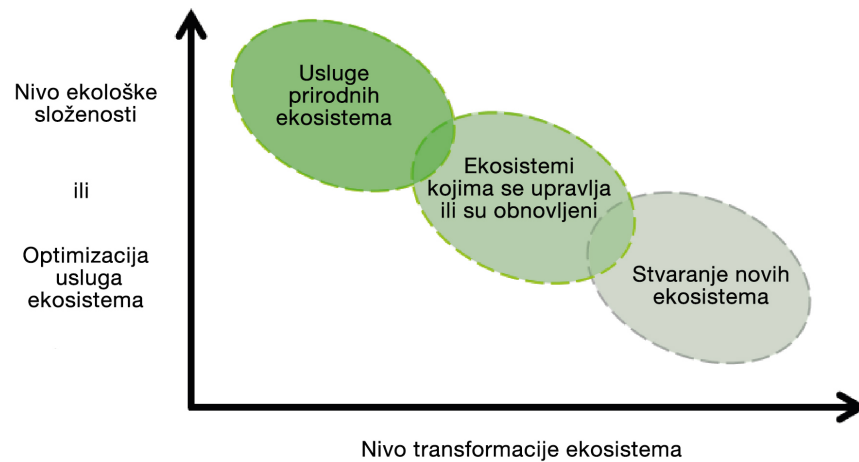
Istraživanja u okviru projekta WISE-UP to Climate pokazala su da je prirodna infrastruktura ključno nacionalno dobro, koje omogućava ostvarivanje prihoda, podržava ekonomski razvoj i pomaže prilagođavanju klimatskim promenama u basenu reke Tane (95.000 km²) u Keniji. Model simulacije za sistem basena Tane izrađen je da bi se istražio uticaj izmene rada postojeće, izgrađene infrastrukture, da bi se dodala nova (npr. tunel Northern Water Collector, brana The High Grand Falls, veliki novi projekti navodnjavanja u blizini delte reke Tane) ili dodatno investiralo u prirodnu infrastrukturu. Da bi se taj cilj postigao, prepoznate su i procenjene vrednosti postojeće prirodne infrastrukture: sezonski ulov ribe u celom slivu, poljoprivredna proizvodnja u plavnim područjima, ribnjaci za uzgoj ribe u plavnim područjima i na ušćima tj. na mestima gde se reka uliva u more, napasanje stoke u plavnim područjima i prenos nanosa kroz deltu reka do obale. Procenjeno je da se tako ostvaruje prihod od više od 170 miliona USD godišnje, uglavnom za male farmere i stočare u donjem delu basena Tane. Nestankom

ili umanjnjem ovih pogodnosti može doći do povećanja rizika usled tenzija koje bi se javile zbog zemljišnih i vodnih resursa u donjem delu basena. Prirodna infrastruktura takođe ima koristi od postojeće infrastrukture u basenu Tane, koja u proseku vredi 139 miliona USD i koja omogućava usluge vodosnabdevanja i unapređenje biodiverziteta. Sistem kaskadnih brana u basenu Tane obezbeđuje značajne ekonomske koristi: u vidu prodaje električne energije, minimum 128 miliona USD godišnje, a od navodnjavanja 9 miliona USD godišnje. Korišćenjem hidroenergetskog potencijala, basen zadovoljava 65% nacionalnih potreba za električnom energijom i potrebe skoro svih domaćinstava u Najrobiju – 4 miliona ljudi. Rezultati WISE-UP pokazuju da bi povećanje trenutnih investicija u prirodnu infrastrukturu u gornjem delu sliva, poput onih koje vrši Nairobi Water Fund, verovatno dalje poboljšalo rad brana i obezbedilo dodatne koristi, čak i u uslovima klimatskih promena.²

Kriterijum 3: Primena RZP dovodi do neto dobiti za biodiverzitet i integritet ekosistema

Smernice:	Pokazatelji
<p>RZP izuzetno zavise od zdravlja ekosistema imajući u vidu činjenicu da potiču, pre svega, od dobara ili usluga koji proizlaze iz ekosistema. Gubitak biodiverziteta i promene u samom ekosistemu mogu značajno da utiču na funkcionisanje i celovitost sistema. Stoga se RZP moraju osmisliti i sprovesti tako da se izbegne narušavanje celovitosti sistema i moraju aktivno težiti povećanju funkcionalnosti i povezanosti ekosistema. Tako će se takođe osigurati dugoročna otpornost i postojanost RZP.</p>	<p>3.1 Aktivnosti na RZP su direktan odgovor na procenu postojećeg stanja ekosistema koja je zasnovana na pokazateljima i glavnim uzročnicima degradacije i nestanka</p> <p>Smernice: Da bi se izradila rešenja korišćenjem prirode, potrebno je dobro i temeljno razumeti trenutno stanje datih ekosistema. Osnovna procena potreba trebalo bi da bude postavljena tako da obuhvati ekološku situaciju, uzroke koji dovode do gubitka ekosistema i opcije za neto poboljšanja, te da uključi postojeća lokalna znanja i naučna tumačenja, gde god je to moguće.</p>
	<p>3.2 Jasni i merljivi rezultati koji se odnose na očuvanje biodiverziteta su prepoznati, označeni i podležu periodičnim procenama</p> <p>Smernice: Kako bi se dobile ulazne informacije za planiranje, praćenje i procenu RZP, trebalo bi definisati ciljeve za povećanje temeljnih vrednosti biodiverziteta. Cilj može biti različit za svako RZP. Na primer, cilj bi mogao biti procenat teritorije ekosistema koji je obnovljen ili povratak ključnih vrsta.</p>
	<p>3.3 Praćenje uključuje periodične procene neželjenih negativnih posledica na prirodu koje nastaju kao rezultat primene RZP</p> <p>Smernice: Ekosistemi su složeni i sastoje se od međusobno zavisnih komponenata i procesa. Uvek će postojati izvestan stepen nejasnoće oko toga kakve mogu biti reakcije ekosistema na pojedine intervencije ili druge, spoljne promene. Prema tome, RZP bi trebalo da budu planirana i praćena na način da se smanje ili ublaže nepredviđeni rizici koji mogu da dovedu u pitanje ekološke osnove samog rešenja.</p>
	<p>3.4 Mogućnosti za povezivanje i povećanje integriteta ekosistema su prepoznate i uvrštene u strategiju RZP</p> <p>Smernice: Korišćenje RZP može da omogući unapređenje biodiverziteta, kao i da usmeri napore koji se ulažu u upravljanje ekosistemom na način na koji druge vrste pojedinačnih intervencija (poput inženjeringa) to ne mogu da ostvare. Ukoliko se rešenja sprovode u blizini prirodnih ekosistema kojima se upravlja isključivo zbog zaštite prirode, RZP bi trebalo da budu projektovana tako da omoguće veću povezanost ekosistema. Nadalje, rešenja bi mogla biti projektovana tako da obezbede vraćanje nestalih komponenti postojećeg ekosistema, na primer, namerno odabirajući za revitalizaciju biljne vrste koje su ranije postojale.</p>

Neto dobiti za biodiverzitet

Slika 8 Odnos između ekološke složenosti i optimizacije usluga ekosistema i nivo inženjeringa ekosistema. (Prilagođeno iz Balian, Eggermont & Le Roux [2014])

Slika 9 Pogled iz vazduha na projekat Medmerry. Lokalne interesne grupe i predstavnici Agencije za zaštitu životne sredine obišli su raseklinu široku 110 m na postojećoj šljunkovitoj obali, što je omogućavalo plimi da prođe u kopno i stvorilo 183 ha novog priobalnog staništa. © Environmental Agency. Sadrži informacije iz domena javnog sektora koje su odobrene u licenci Open Government Licence v3.0.

Studija slučaja: Ostvarivanje dobiti za biodiverzitet: preuređenje obale velikih razmera uz primenu RZP može (ponovo) da stvori staništa biodiverziteta

Nakon 50 godina oslanjanja na tradicionalna rešenja, poput nasipa i zidova, Ujedinjeno Kraljevstvo menja pristup u rešavanju priobalnih poplava i oluja. Projekat Medmerry predstavlja veliku reorganizaciju infrastrukture za zaštitu obale, u okviru koje se prirodna priobalna vegetacija, kao fizička zaštita, kombinuje s reorganizovanom i postojećom infrastrukturom kako bi se obezbedilo povlačenje i pomeranje obale ka unutrašnjosti. Time se omogućava da vode dopru dalje u unutrašnjost i smanjuje se rizik od plavljenja okolnih gradova. U isto vreme, okolno zemljište postaje stanište biodiverziteta za mnoge

vrste.³ Inicijativa je zahtevala brojne sistemske i naučne studije kako bi se izvukle pouke iz prethodnih neuspešnih inženjerskih infrastrukturnih projekata, identifikovali troškovi koji su nastali usled gubitaka zbog negativnih uticaja prirodnih katastrofa i prikupila znanja i iskustva lokalnih aktera, uključujući 360 stanovnika ili posjednika, od kojih se mnogi bave poljoprivredom u priobalnom području. Inicijativom zajednički upravljaju vlada i lokalni akteri, koji su se obavezali da tekući projekat realizuju na osnovu pouka dobijenih iz drugih eksperimenata i iskustava.⁴

3 Thomas, A. *Medmerry Coastal Realignment: Success for People and Wildlife*. (RSPB, neobjavljeno).

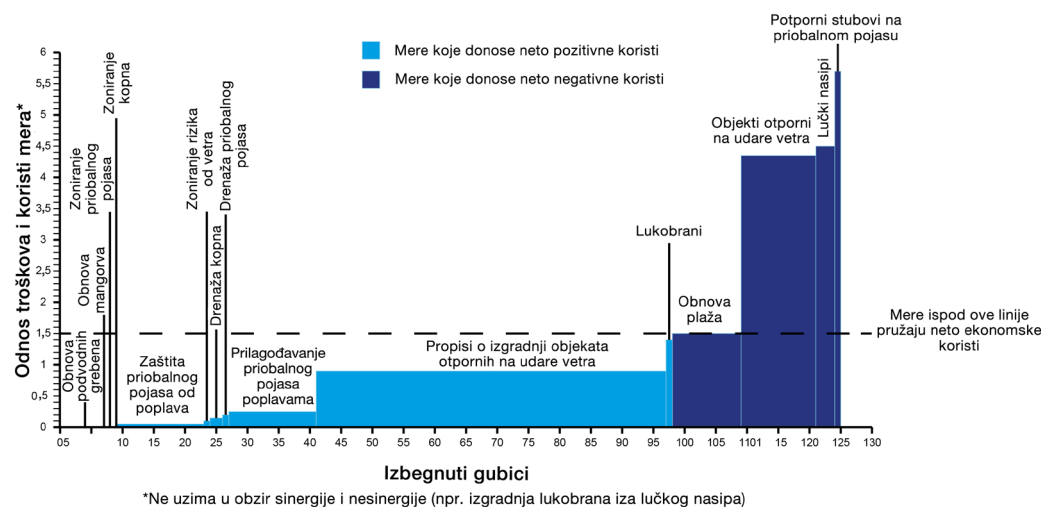
4 Pethick, J. (2002). Estuarine and tidal wetland restoration in the United Kingdom: policy versus practice. *Restoration Ecology* 10: 431–437. <https://doi.org/10.1046/j.1526-100X.2002.01033.x>

Kriterijum 4: RZP su ekonomski održiva

Smernice:	Pokazatelji
<p>Povrat ulaganja, efikasnost i delotvornost intervencije, kao i pravičnost raspodele dobiti i troškova predstavljaju ključne parametre za ocenu uspešnosti RZP. Kriterijum 4 zahteva da se posveti dovoljno pažnje ekonomskoj održivosti intervencije kako u fazi planiranja tako i tokom praćenja sprovođenja intervencije.</p> <p>Da bi primena RZP bila održiva, potrebno je pažljivo razmotriti ekonomske aspekte jer dugoročne dobiti moraju da budu usklađene s kratkoročnim troškovima, a kratkoročne aktivnosti planirane u kontekstu dugoročnih (višegeneracijskih) ciljeva i planova.</p> <p>Ukoliko se ekonomska isplativost ne reši na odgovarajući način, rizikuje se da RZP budu kratkoročni projekti, pri čemu će ostvarena rešenja i dobiti prestati da postoje, uz mogućnost da situacija za okolinu i zajednice bude lošija nego pre sprovođenja projekta.</p> <p>Alati za vrednovanje prirode koji su inovativni ili zasnovani na pokazateljima, zajedno s idejama o tome kako RZP mogu da doprinesu razvoju tržišta i novim radnim mestima, mogu da podstaknu kreativno (mešovito) finansiranje RZP, čime se povećava verovatnoća da će ova rešenja biti dugoročno uspešna.</p>	<p>4.1 Identifikovane su i dokumentovane direktne i indirektne koristi i troškovi primene RZP – ko plaća a ko ima koristi Smernice: Identifikacija i dokumentovanje glavnih koristi, uključujući njihove direktne i indirektne, finansijske i nefinansijske elemente, predstavljaju ključne faktore za procenu ekonomske održivosti intervencije tokom vremena. Potrebno je razlikovati te informacije u zavisnosti od toga ko ima koristi od intervencije, a ko snosi troškove.</p> <p>4.2 Izrađena je studija isplativosti kojom se argumentuje izbor RZP i koja uključuje procenu uticaja relevantnih zakona i subvencija Smernice: Ukoliko se velike investicije planiraju bez prethodnog razmatranja dugoročne ekonomske i finansijske održivosti, to može imati negativne posledice na isplativost intervencije. Studija isplativosti ne samo da omogućava ispitivanje početnih i stalnih troškova u odnosu na predviđene dugoročne koristi predložene intervencije(a) tokom vremena, već omogućava pojašnjavanje, testiranje i ocenjivanje ključnih (ili prikrivenih) pretpostavki.</p> <p>4.3 Delotvornost plana RZP je opravdana u odnosu na raspoloživa alternativna rešenja, uzimajući u obzir sve povezane spoljne uticaje Smernice: Glavna odlika RZP je njihova sposobnost da reše najmanje jedan društveni izazov na način koji je istovremeno ekonomski održiv i efikasan. To znači da se isplativost i visina troškova intervencije moraju testirati u odnosu na ostale moguće održive alternative. Alternativna rešenja podrazumevaju različita Rešenja zasnovana na prirodi (na primer, upravljanje slivom a ne upravljanje plavnim područjima), drugačiju kombinaciju konvencionalnih i Rešenja zasnovanih na prirodi ili potpunu zamenu Rešenja zasnovanih na prirodi konvencionalnijim pristupom poput, recimo, izgradnje „sive“ infrastrukture.</p> <p>4.4 Planiranje RZP uzima u obzir čitav niz opcija za obezbeđenje resursa, poput tržišta, javnog sektora, dobrovoljnih davanja i aktivnosti koje podstiču usklađivanje s regulativom Smernice: Činjenica da RZP istovremeno nude višestruke koristi različitim interesnim grupama može predstavljati prepreku za neke izvore finansiranja, čime se dovodi u pitanje dugoročna održivost intervencija. Na primer, privatni investitori možda neće želeći da snose troškove za pružanje javnih usluga ili državni organi možda neće biti voljni da pokriju troškove od kojih će privatnici imati koristi. To može zahtevati čitav paket različitih finansijskih mehanizama. Investicije se mogu finansirati iz javnih grantova, podsticaja i kredita s niskim kamatama, kredita i kapitala iz privatnog sektora, mešovitim javno-privatnih partnerstva, kao i putem filantropskih i dobrovoljnih priloga ili kombinacije svih pomenutih, ali uz ograničenje da se obezbedi pravična raspodela rizika i zarade.</p>

Ekonomska održivost

Slika 10 Analiza isplativosti zaštite priobalnog pojasa od prirodnih katastrofa i klimatskih promena kroz ulaganje u priobalne ekosisteme i druge mere, Barbados (Adaptirano iz Mueller and Bresch, 2014, izvor: ECA Working Group, CCRIF)

Slika 11 Nacionalni park Folkestone, Barbados © Gary J. Wood/Flickr

Studija slučaja: Upravljanje priobalnim ekosistemima kao odgovor na klimatsku krizu primenom RZP⁵

Potencijalni ekonomski gubici nastali usled klimatskih promena na Barbadosu mogli bi da dostignu iznos od 279 miliona USD godišnje do 2030. godine ukoliko se uzme u obzir i procena troškova od dodatnih 84 miliona USD. Troškovi su posledica potencijalnih godišnjih gubitaka nastalih usled povećanja akumulacije prihoda u periodu ekonomskog razvoja. Uz to, scenario koji predviđa porast nivoa mora usled klimatskih promena, razornije uragane i sleganja tla, dodaje još 56 miliona USD, čime se dobija ukupna suma od 279 miliona USD očekivanih godišnjih gubitaka do 2030. Opšte uzevši, očekivani gubici kao udeo u BDP-u mogli bi da rastu po stopi od 2% do 9% prema scenariju visokih klimatskih promena do 2030. godine. Barbados bi, na isplativ način, mogao da izbegne više od jedne trećine očekivanih gubitaka ukoliko bi primenio inicijative ublažavanja rizika poput popunjavanja plaža (predstavlja proces tzv. dopunjavanja plaža, uglavnom peskom ili sedimentnim nanosima, kako bi se sprečila dalja erozija) ili

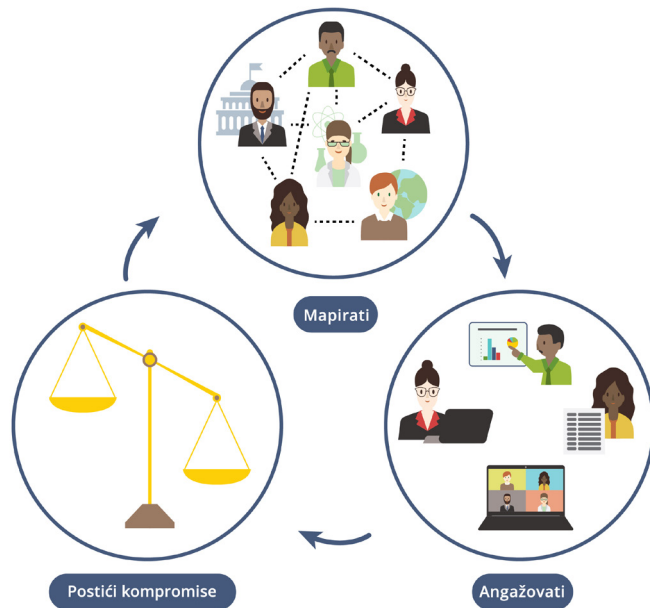
obnavljanja i oživljavanja morskih ili koralnih grebena i mangrova. Zaštita parka Folkestone na zapadnoj obali Barbadosa kroz obnavljanje grebena i mangrova mogla bi da smanji gubitke sa 20 miliona na samo milion USD godišnje. Dodatne koristi su obnova prirode i staništa, te potencijal za ekoturističke atrakcije. Uz to, mangrove omogućavaju taloženje sedimenata, čime se smanjuje erozija i povećava potencijal odbrane od talasa visine od 5 m, 7 m ili čak i više metara. Obnova mangrove u Folkestone parku, pored finansijskih sredstava, zahteva i kulturnološke promene – mangrove se trenutno posmatraju kao smetnja jer predstavljaju pogodno tle za legla komaraca, neprijatnog su mirisa i ometaju pristup moru. Napori koji se ulažu kako bi se kultivisale mangrove isprva mogu biti uzaludni ukoliko dođe do jačih oluja, sve dok se mangrove u potpunosti ne ukorene. Konačno, s aspekta smanjenja štete, puna delotvornost mangrova zahteva potpuno zrele mangrove.

⁵ Mueller, L. and Bresch, D. (2014). 'Economics of climate adaptation in Barbados – Facts for decision making'. In: R. Murti and C. Buyk (eds.), *Safe Havens: Protected Areas for Disaster Risk Reduction and Climate Change Adaptation*, pp.15-21. Gland, Switzerland: IUCN. <https://portals.iucn.org/library/node/44887>

Kriterijum 5: RZP se zasnivaju na sveobuhvatnim, transparentnim i osnažujućim procesima upravljanja

Smernice:	Pokazatelji
<p>Kriterijum zahteva da RZP prepoznaju, uključe i odgovore na primedbe različitih interesnih grupa, posebno nosilaca prava.</p> <p>Pokazalo se da dobro organizovano upravljanje ne samo da smanjuje rizike vezane za održivost intervencije, već i pojačava njenu društvenu „dozvolu za rad“. Suprotno tome, neadekvatno uspostavljeno upravljanje, čak i za aktivnosti osmišljene s dobrom namerom, moglo bi negativno da utiče na legitimitet aranžmana koji se odnose na podelu dobiti i troškova.</p> <p>Primena RZP najpre mora biti u skladu s važećim zakonskim i regulatornim odredbama, s jasno definisanom pravnom odgovornošću i nadležnostima. Kao što je često slučaj s prirodnim resursima, međutim, osnovno usklađivanje će morati da se dopunjava pomoćnim mehanizmima kojima se aktivno angažuju i osnažuju lokalne zajednice i druge ugrožene interesne grupe.</p>	<p>5.1 Mehanizam dobijanja povratnih informacija i rešavanja žalbi u potpunosti je definisan i dogovoren, te dostupan svim interesnim grupama pre početka intervencije RZP Smernice: Mehanizam za dobijanje povratnih informacija i rešavanje žalbi može uključivati formalne, zakonodavne ili neformalne, takozvane nelegalne sisteme žalbi, koji funkcionišu prema jasno postavljenim procedurama, ulogama i pravilima za podnošenje žalbi i obezbeđenje pravnog leka. Efikasni mehanizmi za rešavanje žalbi odlikuju se njihovim prihvatanjem i legitimitetom koje uživaju među interesnim grupama, transparentnošću, dostupnošću i time što se baziraju na pristupima zasnovanim na pravima. Njihovo funkcionisanje bi trebalo da bude predvidivo i pravično, kao i da se zasniva na angažovanju i dijalogu.</p> <p>5.2 Učešće je zasnovano na međusobnom poštovanju i jednakosti, bez obzira na pol, starost i društveni status, i podržava pravo starosedelačkih naroda na dobrovoljnu, prethodnu i informisanu saglasnost (FPIC) Smernice: Da bi upravljački aranžmani efikasno funkcionisali, sve interesne grupe u datom slučaju moraju imati na raspolaganju pouzdane i pravovremene informacije, a njihovo mišljenje se mora suštinski uzeti u obzir. To zahteva svestan napor da se tradicionalno marginalizovane grupe uključe u proces na način koji poštuje njihovo dostojanstvo i ohrabruje njihovo učešće. To posebno važi kada se RZP sprovode na zemljištu i teritoriji starosedelačkih naroda ili utiču na njih, gde bi njihovo pravo da sami odrede intervencije i ishode trebalo da bude u skladu s definisanim protokolima FPIC.</p> <p>5.3 Identifikovane su sve interesne grupe koje su direktno ili indirektno pogođene intervencijom RZP i uključene su u sve korake sprovođenja intervencije Smernice: Mapiranje i analiza interesnih grupa definiše one koje mogu direktno ili indirektno, pozitivno ili negativno biti pogođene intervencijom RZP. Time se otvara mogućnost da se angažuju interesne grupe, te da učestvuju u planiranju i sprovođenju RZP intervencije, kao i da jasno zagovaraju svoja prava i interese i, ako je potrebno, sprečavaju dalju marginalizaciju.</p> <p>5.4 Procesi odlučivanja dokumentuju i odgovaraju na prava i interese svih interesnih grupa koje učestvuju ili koje mogu osetiti posledice intervencije RZP Smernice: Tokom procesa donošenja odluka važno je da se transparentno beleže ključni koraci u procesu odlučivanja o primeni RZP, kao i da ta dokumentacija bude dostupna. Time se doprinosi povećanju odgovornosti i obezbeđuje se čvrsta osnova za odlučivanje u slučaju potencijalnih sporova ili neslaganja. Potrebno je posvetiti posebnu pažnju beleženju one interesne grupe koja je bila uključena u proces odlučivanja, kao i njene uloge u tom procesu. To je posebno važno u slučajevima kada postoji ogromna neravnoteža, a sve u cilju prilagođavanja procesa u smeru podsticanja smislenog i efikasnog učešća.</p> <p>5.5 U slučajevima kada obim RZP prelazi granice nadležnosti, definišu se mehanizmi zajedničkog odlučivanja svih aktera u datim nadležnostima Smernice: Ekosistemi ne poznaju političke i administrativne granice. Tamo gde je potrebno, sporazumi o prekograničnoj saradnji relevantnih organa podupiru procese planiranja i sprovođenja RZP kako bi se obezbedila povezanost i ujednačenost pristupa i željenih ishoda.</p>

Sveobuhvatno upravljanje

Slika 12 Trenutni i dugoročni uspeh RZP zavisi od sveobuhvatnih, transparentnih procesa angažovanja, upravljanja i rukovođenja. © IUCN

Slika 13 Zajedničko osmišljavanje eksperimenta za linearni park u Antverpenu kroz vežbu „Sanjam”. © Stadslab 20150, Antwerp, 17. 9. 2017.

Studija slučaja: Zajedničko planiranje i primena RZP u urbanim sredinama u Sint Andriesu

Urbanisti moraju biti otvoreni za mehanizme zajedničkog upravljanja kada planiraju i sprovode RZP u gradovima. To ne podrazumeva samo procese koji okupljaju različite aktere prilikom planiranja i sprovođenja RZP, već i potrebu za uspostavljanjem novih institucija koje dugoročno omogućavaju operacionalizaciju i sprovođenje RZP. Oko inicijative „Sanjam”, koja je imala za cilj kreiranje zelenog koridora koji bi povezivao različite RZP kako bi se obezbedilo sigurno vodosnabdevanje, u Antverpenu su se 2017. godine okupili državni organi i građani okruga Sint Andries. Inicijativa je pokrenuta kako bi se zajednički kreirao i započeo eksperiment definisanja prostora na kojima bi se mogle sprovesti različite akcije RZP za zadržavanje vode, kao što su biodrenažni kanali ili ozelenjeni rovovi i kanali koji imaju porozno dno.

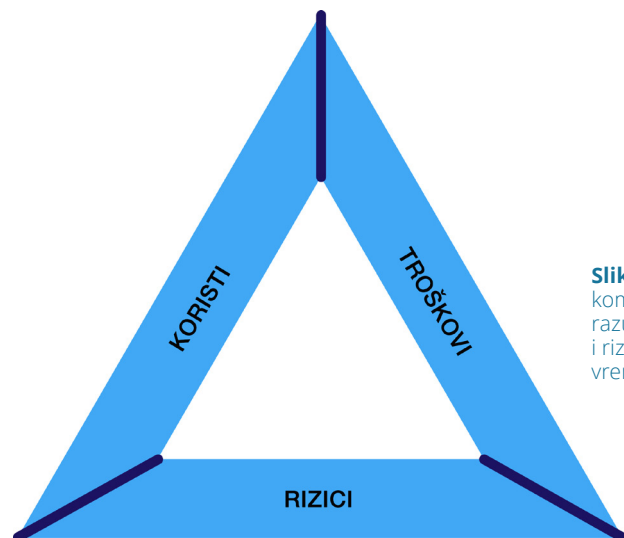
U eksperimentu su učestvovali ljudi iz različitih sredina i s različitim kvalifikacijama i znanjem. Tom prilikom su prikupljeni njihovi vizuelni i verbalni predlozi. Zajednički narativ i vizija o primeni RZP promenili su ugao gledanja građana na lokalne institucije i doveli do izraženog osećaja vlasništva nad RZP među svim akterima. Analizom slučajeva kao što je Sint Andries, zajedničko upravljanje je, nasuprot onom kojim rukovodi investitor, prepoznato kao jedan od sedam ključnih faktora za uspešno sprovođenje RZP u gradovima.

Kriterijum 6: RZP pravično prave kompromise između postizanja primarnog cilja(eva) i daljeg ostvarivanja višestrukih koristi

Smernice:	Pokazatelji
<p>Nemoguće je izbeći kompromise u upravljanju zemljištem i prirodnim resursima. Ekosistemi pružaju obilje različitih dobiti koje svako vrednuje na drugačiji način. Iako kompromise nije moguće izbeći, njima je moguće delotvorno i pravično upravljati. Kriterijum 6 zahteva da predlagači RZP priznaju postojanje tih kompromisa i da prate pravičan, transparentan i sveobuhvatan proces kako bi mogli da izbalansiraju i upravljaju RZP u vremenu i u geografskom prostoru.</p> <p>To podrazumeva pouzdanu procenu, punu transparentnost i dogovor između ugroženih interesnih grupa o tome kako pristupiti kompromisima. Pravični i otvoreni pregovori potencijalno pogođenih strana o kompromisima i nadoknadi za eventualne štete nastale RZP, uključujući i sredstva za život, predstavljaju osnov za uspešne i dugoročne ishode RZP.</p> <p>Od ključnog je značaja prihvatanje činjenice da kompromisi imaju društvena i ekološka ograničenja izvan kojih se neke vrednosti ili koristi mogu zauvek izgubiti. To znači da će biti neophodne mere zaštite kako bi se, između ostalog, osiguralo da nije ugrožena celovitost ekosistema i njegove usluge kojima se obezbeđuju dugoročna, stabilizirajuća svojstva.</p>	<p>6.1 Potencijalni troškovi i koristi kompromisa pri intervencijama RZP jasno su prepoznati, a mere zaštite i sve druge odgovarajuće korektivne mere definisane su na osnovu tako dobijenih informacija</p> <p>Smernice: Svi kompromisi praćeni su pridruženim setom troškova i dobiti koje mogu biti predmet promene tokom čitavog životnog ciklusa RZP. Ključna funkcija mere zaštite RZP jeste da se spreči negativan uticaj neophodnih kompromisa na najugroženije slojeve društva ili da im se uskrati pristup koristima od intervencije. Prema tome, važno je da postoji potpuno razumevanje troškova i koristi kompromisnih aranžmana, da o njima budu informisane sve pogođene interesne grupe i da se vrši njihova periodična revizija (6.3).</p>
	<p>6.2 Prepoznata su i poštovana prava, korišćenje i pristup zemlji i resursima, kao i odgovornosti različitih interesnih grupa</p> <p>Smernice: Moraju se poštovati i podržavati zakonska i običajna prava pristupa, korišćenja i kontrolnog upravljanja zemljištem i prirodnim resursima, naročito ugroženih i marginalizovanih grupa. Prava, korišćenje i odgovornosti interesnih grupa prema RZP potrebno je analizirati i proceniti upotrebom odgovarajućih alata i polazeći od rezultata dobijenih analizom ili mapiranjem interesnih grupa (5.3). To je posebno važno kada se radi o starosedelačkim zajednicama, gde se mora primenjivati dobrovoljan, prethodni i informisani pristanak (FPIC) (5.2).</p>
	<p>6.3 Definisane mere zaštite se periodično pregledaju da bi se osiguralo poštovanje granice zajednički dogovorenih kompromisa i izbeglo narušavanje čitavog RZP</p> <p>Smernice: Tamo gde nije moguće izbeći rizik, potrebno je definisati mere zaštite koje će periodično biti revidirane da bi se predvidele i izbegle negativne posledice intervencija, posebno imajući u vidu da se nejednakost u kompromisima menja tokom vremena i da neće sve interesne grupe biti jednako pogođene. Prema tome, planiranje i strategija primene RZP moraju da pruže jasne odgovore na pitanja čije koristi i čiji troškovi će se rešavati, uključujući i to kada i na koji način će se vršiti revizija. Mere zaštite mogu se definisati kako za biodiverzitet (npr. ostaviti netaknut određeni prostor radi zaštite ili ograničavanje vremena za ribolov) tako i za ljude (npr. mehanizmi za žalbe, procedure, obaveze konsultacija, pravo na žalbu ili ugovori, zakonske i regulatorne odredbe).</p>

Kompromisi

Slika 14 Pravljenje kompromisa se oslanja na razumevanje koristi, troškova i rizika intervencije tokom vremena. © IUCN

Slika 15 Sastanak Hilsa grupe za zaštitu u Barisalu, Bangladeš u 2015. © WorldFish, Flickr

Studija slučaja: Prepoznavanje propusta da bi se iz njih učilo – bezbednost hrane i zaštita ribljih vrsta u Bangladešu

U Bangladešu, gde 11% stanovništva živi od ribolova, riba hilsa, koja je jedna od osnovnih životnih namirnica u zemlji, doprinosila je s 1% BDP-u države u 2016. godini. Populacija hilse je dramatično smanjena tokom 1990-ih, čime je dovedeno u pitanje izdržavanje tri miliona ribara. Preterani ribolov i narušavanje staništa prepoznati su kao glavni uzroci koji su doveli do smanjenja populacije ove vrste. Da bi se rešili glavni društveni izazovi koji se tiču sigurnosti hrane i društveno-ekonomskog razvoja, 2003. godine donet je Akcioni plan upravljanja ribarenjem hilse, koji je predviđao uspostavljanje bezbednih lokacija za uzgoj i mrešćenje i uvođenje privremene godišnje zabrane ribolova kako bi se oporavila vrsta, te koji je podsticao sprovođenje Zakona o zaštiti i konzervaciji riblje vrste. Istovremeno, nakon procene kompromisa i troškova koji su nastali usled zabrane ribolova, uveden je sistem nadoknade (isplate) za usluge ekosistema, tako što su zajednice ribara u pogođenim oblastima u zamenu za prestanak ribolova dobile pirinač. Tokom vremena, kako je rasla populacija vrste, usled povećane raspoloživosti hrane i većeg prihoda od ulova, obezbeđene su dodatne dobiti za stanovništvo, poput

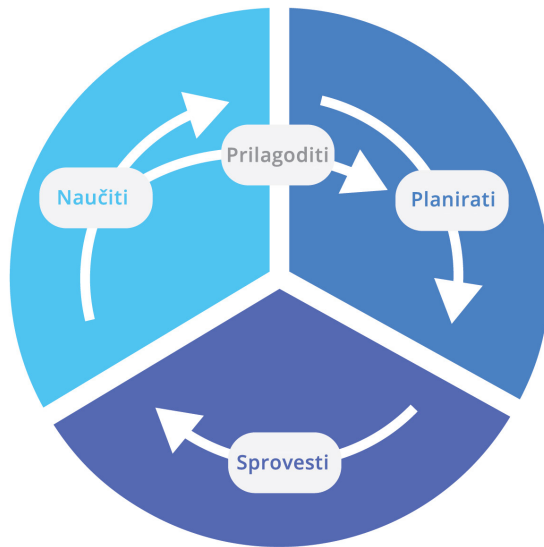
boljeg zdravstvenog stanja zbog više novca i veće mogućnosti za kupovinu lekova, te povećane otpornosti na klimatske promene. Pojavile su se, međutim, nepredviđene negativne posledice i nedostaci u znanju: vrsta se nije oporavljala predviđenom brzinom, a nedostatak proteina u ishrani pogođenog stanovništva i ribara primorao je ribare da počnu da traže zajmove tokom perioda zabrane ribolova. Kompromisi među pogođenim interesnim grupama znatno su se razlikovali. Koristi i troškovi za ribare zavisili su od faktora kao što je, recimo, pozicija pojedinca u lancu ribolova, toga da li su se ribari nalazili uzvodno ili nizvodno od područja intenzivnog ribolova i koliko su blizu zaštićenog područja. Kratkoročni troškovi, poput onih izazvanih padom cene ribe zbog zasićenja tržišta, bili su procenjeni kao značajniji u odnosu na dugoročne koristi. Ponovnom procenom kompromisa došlo se do znanja potrebnih za izmenu visine nadoknada i njihovog povećanja, te obezbeđivanja pristupa mikrofinansiranju. Usled toga, ribari su motivisani da dobrovoljno sarađuju u zaštiti hilse.⁶

6 Reid, H. and Ali, L. (2019). *Ecosystem-based approaches to adaptation: strengthening the evidence and informing policy: Research results from the Incentive-based Hilsa Conservation Programme, Bangladesh*. London, UK: IIED. <http://pubs.iied.org/17625IIED>

Kriterijum 7: Upravljanje RZP je prilagodljivo i zasniva se na pokazateljima

Smernice:	Pokazatelji
<p>Ovaj kriterijum podrazumeva da se u RZP uključe odredbe kojima se omogućava prilagodljivo upravljanje kao odgovor na neizvesnosti i pospeši otpornost ekosistema. Određeni stepen neizvesnosti je sastavni deo upravljanja većinom ekosistema zbog njihove složene, dinamične i samoorganizujuće prirode. To takođe znači da ekosistemi imaju veću otpornost, što otvara širu lepezu mogućnosti da se odgovori na nepredviđene društvene, ekonomske ili klimatske događaje.</p> <p>Osnov prilagodljivog upravljanja čine pokazatelji dobijeni redovnim praćenjem i ocenom, naučnim saznanjima kao i znanju koje potiče od starosedelaca, tradicije i lokalnog stanovništva. Aktivnim usvajanjem prilagodljivog upravljanja kao pristupa, RZP mogu da nastave da budu relevantna tokom čitavog trajanja intervencije, a time se i rizik od suvišnosti i pogrešnih ulaganja može svesti na minimum.</p>	<p>7.1 Strategija RZP je definisana i koristi se kao osnova za redovno praćenje i ocenu intervencije</p> <p>Smernice: U svom najosnovnijem obliku, strategija RZP podrazumeva obrazloženje, preciznu artikulaciju nameravanih ishoda RZP, kao i jasno razumevanje načina na koji će ovi ishodi biti ostvareni kroz preduzete aktivnosti. Strategija bi trebalo pretežno da se zasniva na postojećim ekonomskim, društvenim i ekološkim uslovima i da sadrži jasno navedene pretpostavke o tome da li će se ovi uslovi menjati i na koji način.</p>
	<p>7.2 Plan praćenja i ocene je definisan i sprovodi se tokom celog životnog veka intervencije</p> <p>Smernice: Plan praćenja i procene je ključan kako bi se razumelo da li će strategija RZP delotvorno ostvariti nameravane ishode, a time i rešiti društveni problem, kao i da bi se shvatilo da li rizici ili neočekivani uticaji mogu da ukažu na potrebu za izmenama strategije ili aktivnosti. U slučajevima kada postoji sinergija između RZP i drugih intervencija ili pristupa, obe strane bi trebalo da budu uključene u plan praćenja i procene (monitoring i evaluacija [M&E]). Uočena ili konstantna odstupanja od ključnih elemenata strategije RZP (7.1) trebalo bi da budu predmet prilagodljivog upravljanja (7.3).</p>
	<p>7.3 Okvir za učenje ponavljanjem, koji omogućava primenu prilagodljivog upravljanja, primenjuje se tokom čitavog životnog veka intervencije</p> <p>Smernice: Upravljanje RZP trebalo bi da bude organizovano kroz učenje koje se zasniva na pokazateljima. Nadalje, učenje ponavljanjem je od ključnog značaja za pružanje informacija neophodnih za prilagodljivo upravljanje, kako bi moglo da se odgovori na faktore koji utiču na RZP intervencije. Za ovaj kriterijum, pokazatelji 7.1 i 7.2 pružaju konstantne povratne informacije za učenje i prilagođavanje intervencije RZP. U idealnom slučaju dolazi do institucionalizacije učenja ponavljanjem, čime se ovaj proces nastavlja čak i nakon okončanja RZP intervencije.</p>

Prilagodljivo upravljanje

Slika 16 Prilagodljivo upravljanje koje se zasniva na pokazateljima može značajno da doprinese povećanju šansi za uspešno sprovođenje i dugoročnu održivost RZP. Planiranje i učenje kroz rad predstavljaju snažan osnov za prihvatanje prilagodljivog upravljanja kao pristupa. © IUCN

Slika 17 Oranje narušenog zemljišta uz pomoć volovske zaprege, a radi obnavljanja zemljišta i sadnje, Shinyanga © Edmund Barrow

Studija slučaja: Šinjanga

U okviru oblasti Šinjanga, koja se nalazi u severozapadnoj Tanzaniji i južno od jezera Viktorija, izdržava se više od 2,25 miliona ljudi na području od samo 50.000 km². Velika gustina naseljenosti dovela je do ozbiljnih pogoršanja vezanih za degradaciju i krčenje zemljišta. Nacionalna inicijativa za obnovu (HASHI) otpočela je 1985. godine sadnju egzotičnog drveća. Više od milion sadnica podeljeno je iz jednog glavnog rasadnika na oko 700 sela. Akcija, međutim, nije bila uspešna delom zato što seljani nisu imali osećaj učešća u projektu. Primenom koncepta prilagodljivog upravljanja, uveden je pristup učešća, što je bilo odlučujuće za dugoročni uspeh. Stanovnici lokalnih sela nisu želeli „HASHI drveće“ već njihovo (uglavnom lokalno) drveće. „Centralizovani pristup“ je propao jer HASHI nije uključio lokalno stanovništvo i njegove institucije. Podizanje lokalnih kapaciteta seljana i rad s ljudima i njihovim tradicionalnim institucijama na ponovnom osmišljavanju aktivnosti obnove postali su novi prioriteti. Obnova šuma je

postala uspešna jer su ispoštovane i formalne i neformalne lokalne institucije. Do 2004. godine obnovljeno je više od 300.000 ha u vrednosti od 14 miliona USD/čovek/mesec. Skoro svaka porodica je imala obnovljeno zemljište u svom posedu. Ljudi bez zemlje i domaćinstva na čijem su čelu bile žene dobili su zemljište, a grupe i sela su posedovale veće površine obnovljenog zemljišta. HASHI je prihvatio novi, zajednički pristup kao zamenu za centralizovane procese. Od jednog centralnog, državnog rasadnika drveća i regiona koji se nazivao „pustinja“ Tanzanije 1986. godine, do 2004. godine osnovano je više od 1.000 malih, individualnih i zajedničkih rasadnika drveća s više od 300.000 ha obnovljenih šuma. Uz to, HASHI je bio proces koji je započeo kao projekat, a prerastao je prvo u program, a zatim u pokret u periodu od 1986. godine do danas (35 godina), koji je ostao relevantan zahvaljujući primeni principa prilagodljivog upravljanja.⁷

7

Barrow, E. (2014). '300,000 Hectares Restored in Shinyanga, Tanzania — but what did it really take to achieve this restoration?'. *SAPIENS* 7(2). <https://journals.openedition.org/sapiens/1542>

Kriterijum 8: RZP su održiva i ugrađena u odgovarajući regulatorni okvir

Smernice:	Pokazatelji
<p>Kriterijum zahteva da se RZP intervencije osmišljavaju i da se njima upravlja imajući u vidu dugoročnu održivost, kao i da se tom prilikom razmotre i usklade sa sektorskim, nacionalnim i drugim okvirima javnih politika.</p>	<p>8.1 Planiranje RZP, sprovođenje i dobijene pouke dele se u cilju pokretanja transformativnih promena Smernice: Transformativna promena može da se odvija putem optimizacije (formalizacija politika ili programa), proširenja (na geografskom području ili sektorskom nivou) ili repliciranja tj. ponavljanja RZP. Shodno tome, važno je da proces osmišljavanja i sprovođenja RZP obuhvati, dokumentuje i stavi na raspolaganje pouke pojedincima i interesnim grupama koji žele da ponove ovaj proces. U interesne grupe spadaju donosioci odluka, investitori i drugi korisnici RZP iz javnog i privatnog sektora.</p>
<p>Postoje različite vrste pristupa formalizaciji RZP. Ipak, sve se oslanjaju na stratešku komunikaciju i obaveštavanje ciljnih grupa u koje spadaju pojedinci (npr. javnost, predstavnici akademske zajednice), institucije (npr. nacionalne vlade, startup preduzeća i organizacije) i globalne mreže (npr. Ciljevi održivog razvoja, Pariski sporazum).</p>	<p>8.2 RZP pruža informacije i olakšava razvoj strateških i regulatornih okvira koji podržavaju prihvatanje i institucionalizaciju RZP Smernice: Sprovođenje RZP mora biti usklađeno s nizom postojećih politika, zakona i sektorskih regulativa, od kojih neke nisu nužno ujednačene i međusobno usaglašene. U nekim situacijama, neusklađene politike i regulative mogu da predstavljaju ograničavajući faktor za delotvorno širenje RZP ili, još gore, mogu direktno da doprinesu da važne funkcije ekosistema nestanu tokom vremena. U takvim situacijama važno je: a) biti u toku s ograničenjima javnih politika, regulativa i zakona, i b) sarađivati s donosiocima odluka na lokalnom i/ili nacionalnom nivou, kao i s drugim interesnim grupama kako bi se istakle prepreke i prepoznale delotvorne korektivne akcije ili druga korisna rešenja.</p>
	<p>8.3 Tamo gde je moguće, RZP doprinose nacionalnim i globalnim ciljevima ljudskog blagostanja, klimatskim promenama, biodiverzitetu i ljudskim pravima, kao i Deklaraciji Ujedinjenih nacija o pravima starosedećih naroda (UNDRIP) Smernice: RZP mogu značajno da doprinesu ostvarivanju nacionalnih ciljeva ekonomskog i društvenog rasta, kao i ciljevima zaštite, te da pomognu da se ispune nacionalne obaveze preuzete na međunarodnom planu, a koje se odnose na klimatske promene, ljudska prava, ljudski razvoj i biodiverzitet. Učinivši ove veze jasnim, dokumentujući i komunicirajući ih, doprinosi se daljem jačanju profila i uloge RZP u nacionalnim okvirima, osigurava se sveobuhvatna i trajna politička i društvena podrška, čime se osnažuje dugoročna održivost same RZP intervencije.</p>

Formalizacija i održivost

Slika 18 Održivost nekog rešenja značajno se povećava kada ono pruža opipljive doprinose za ostvarivanje obaveza preuzetih na nacionalnom i globalnom nivou, poput Ciljeva održivog razvoja (SDGs). © UN

Slika 19 Pošumljavanje mangrovom u basenu reke Paz, El Salvador. Lokalno stanovništvo zavisí od močvara i mangrova za ribarenje, drvo i ogrevno drvo. © Orsibal Ramirez/IUCN.

Studija slučaja: Bonski izazov u El Salvadoru

El Salvador se pristupanjem Bonskom izazovu obavezao da će obnoviti milion hektara zemljišta do 2030. godine. U decembru 2018, ukupno 122.093 ha nalazi se u procesu obnavljanja, koji se sprovodi kroz 227 projekata primenom pristupa obnove šumskih predela (OŠP pristup). Dodatne koristi uključuju otvaranje direktnih i indirektnih radnih mesta, procenjeno smanjenje emisije ugljen-dioksida u visini od 3.647.060 tCO₂e i oko 32.812 ha obnovljenih površina u zaštićenim područjima ili ključnim oblastima biodiverziteta, a u nastojanju da se spreči dalji gubitak biodiverziteta. OŠP pristupom se direktno doprinosi ostvarenju 10 različitih nacionalnih politika, planova i strategija u El

Salvadoru, a aktivnosti se sprovode putem Programa obnove nacionalnog ekosistema i kopnenih predela, koji teži da objedini 10 javnih politika itd., čime bi se pokrenule aktivnosti većeg obima (u vremenu i prostoru). Organi kao što su Kabinet za ekološku održivost i ugroženost i Nacionalni savet za ekološku održivost i ugroženost služe kao mehanizmi za koordinaciju, učenje, prilagodljivo upravljanje i, što je najvažnije, institucionalizaciju OŠP pristupa kao mehanizma kojim se utiče na klimatske promene kroz primenu RZP. Cilj OŠP pristupa je deo obaveze koji je država preuzela u okviru Okvirne Konvencije UN za klimu (Nacionalni plan akcije za klimatske promene).⁸

⁸ Dave, R., Saint-Laurent, C., Murray, L., Antunes Daldegan, G., Brouwer, R., de Mattos Scaramuzza, C.A., Raes, L., Simonit, S., Catapan, M., García Contreras, G. et al. (2019). *Second Bonn Challenge progress report. Application of the Barometer in 2018*. Gland, Switzerland, IUCN. <https://doi.org/10.2305/IUCN.CH.2019.06.en>

MEĐUNARODNA UNIJA ZA ZAŠTITU
PRIRODE

SEDIŠTE
Rue Mauverney 28
1196 Gland, Švajcarska
Tel +41 22 999 0000
Fax +41 22 999 0002
NbSStandard@iucn.org
www.iucn.org